

Tietoaineistojen laatukriteerien pilotoinnin loppuraportti, kevät 2021

Laatija	Mervi Haakana ja Janika Tarkoma
Päiväys	24.6.2021
Projekti	Tiedon laatukehikko (TiHA TP3)
Projektipäällikkö	Essi Kaukonen
Pilotoinnin koordinaattori	Mervi Haakana
Aloitusaika	1.2.2021
Valmistumisaika	30.6.2021

Sisälllys

1	Yhteenveto.....	2
2	Pilotoinnin tausta ja tavoitteet.....	2
3	Pilotoinnin tulokset ja tavoitteiden saavuttaminen	3
3.1	Laatukriteerien ja mittariston kehittäminen	3
3.2	Tehtyjen ratkaisujen tarkastelu laatukriteeriryhmittäin	5
3.2.1	Mitä tieto koskee?	6
3.2.2	Miten tieto kuvaa todellisuutta?	7
3.2.3	Miten hyvin tieto on kuvattu?.....	9
3.2.4	Miten tietoa voi käyttää?	10
4	Pilotoinnin organisointi ja työskentelytavat	12
5	Pilotoinnin onnistumiset ja haasteet	15
6	Jatkotoimet	17

1 Yhteenveto

Laatukriteerien pilotointi oli osa Tiedon laatukehikko (TIHA TP3) -hanketta. Pilotoinnissa arvioitiin hankkeessa kehitettyjen laatukriteerien kypsyyttä, niiden käyttöä ja soveltuvuutta eri aloilla. Pilotoinnissa tunnistettiin myös laatukriteerien kehittämistarpeita. Lisäksi pilotointi tuotti ehdotuksen laatukriteereihin liitettävästä mittaristosta, joka konkretisoi laatukriteereitä.

Työskentely oli iteroivaa, mutta isossa kuvassa pilotointi eteni mittarien tunnistamisen ja valinnan kautta laatukriteeritasoiseen tarkasteluun. Käytännössä pilotointi toteutettiin kahdessa vaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa työn keskiössä oli tuottaa ensimmäinen hahmotelma mittaristosta. Pilotoinnin toisessa vaiheessa testattiin laatukriteereitä sekä kehitettiin edelleen mittaristoa. Kaiken kaikkiaan pilotointi herätti toivottua kiinnostusta ja työhön osallistui yhteensä kahdeksan pilottia kuudesta organisaatiosta.

Tämä pilotoinnin loppuraportti on projektin sisäinen raportti, jonka toivotaan tukevan jatkon työskentelyä laatukriteerien ja mittariston parissa sekä kokonaisuuden kehittämistä. Raportti tarjoaa myös materiaalia projektin varsinaisen loppuraportin kirjoittamiseen.

2 Pilotoinnin tausta ja tavoitteet

Työssä pilotoitiin Tiedon laatukehikko (TIHA TP3) -hankkeessa kehitettyjä rakenteisen tiedon laatukriteereitä, joiden tavoitteena on tarjota yhtenäinen tapa kuvata tietovarantojen ja erityisesti avattavan tiedon laatua ja näin osaltaan parantaa julkisten tietovarantojen käytettävyyttä. Tavoitteena on, että laatukriteerit julkaistaan julkisen hallinnon suosituksena vuoden 2021 lopussa pilotointi- ja lausuntokierrosten jälkeen. TIHA TP3 -hanke kuuluu Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen hankkeeseen (VN/5386/2020), joka on osa Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen strategisten toimenpiteiden kokonaisuutta.

Helmikuussa 2021 laatukriteerit olivat olleet avoimesti kommentoitavana. Kommenttien määrä oli odotetusti vaatimaton. Yleisesti yhteydenotoissa sekä laatukriteerejä että kommentointitapaa pidettiin hyvinä.

Toteutetulla pilotoinnilla haluttiin saada ymmärrys kehitettyjen laatukriteerien kypsyudesta, niiden käytöstä ja soveltuvuudesta eri aloilla ja näin vahvistaa laatukriteerien käyttöönottoa ja mahdollisuuksia tulla osaksi organisaatioiden jatkuvaa toimintaa. Pilotoinnilla pyrittiin myös tunnistamaan vielä mahdolliset laatukriteerien kehittämistarpeet. Lisäksi tavoitteena oli kehittää ehdotus laatukriteereihin liitettävästä mittaristosta, joka konkretisoi laatukriteereitä ja voisi toimia tiedon laadun peruskuvauksen pohjana laajasti koko julkishallinnossa.

Käytännönläheisenä työnä pilotoinnin odotettiin myös tuottavan kokemuspohjaa jatkossa kehitettävän laatukehikon hallintamallin tueksi. Varsinainen hallintamalli ja sen kehittäminen, ml. mittariston ylläpitoa ja linkaarta koskevat ratkaisut, rajattiin kuitenkin pilotoinnin ulkopuolelle.

Organisaatioille pilotteihin osallistuminen tarjosi mahdollisuuden oivaltaa uusia asioita omasta pilotointikohteesta ja saada työkaluja tietovarannon laadunhallintaan sekä pääsyn vaikuttamaan yhteisen tiedon laatukehikossa kehitettäviin laatukriteereihin ja näiden mittareihin.

3 Pilotoinnin tulokset ja tavoitteiden saavuttaminen

Tavoitteidensa mukaisesti pilotointi koesti tiedon laatukriteerit ja tuotti ehdotuksen mittaristosta. Työskentely oli iteroivaa, mutta isossa kuvassa pilotointi eteni mittarien tunnistamisen ja valinnan kautta laatukriteeritasoiseen tarkasteluun. Mittarien määrittely ja valinta konkretisoi laatukriteerien sisältöä ja niissä tehtäviä rajauksia.

Pilotoinnin alkaessa pilotoitavana oli 11 laatukriteeriä, joille pilotoinnin ensimmäisessä vaiheessa määriteltiin 24 mittariehdokasta. Pilotoinnin päättyessä ehdotuksessa on 11 laatukriteeriä ja näille yhteensä 36 mittaria. Kaksi pilotoitua laatukriteeriä ehdotettiin yhdistettäväksi mutta alkuperäisten laatukriteerien joukkoon myös lisättiin yksi uusi laatukriteeri.

Laatukriteerien tuoma näkökulma tiedon laadun kuvaamiseen on saanut positiivista palautetta. Pilotoinnin loppuvaiheen palautteen perusteella kokonaisuutta pidetään hyvänä ja itse laatukriteereihin ehdotettiin vain pieniä muokkauksia. Näistä suurimman muutoksen tuotti alussa ehdotettujen kattavuus- ja täydellisyys-laatukriteerien yhdistäminen, mutta tältäkin osin laatukriteerien sisällön osalta ei ollut kritisointavaa vaan keskustelu oli rajanvedossa ja terminologiassa. Uutena laatukriteerinä pilotoinnin loppupuolella mukaan tuotiin tietojen käyttömahdollisuuksia kuvaava Käyttöehdot. Haastavimmiksi laatukriteereiksi on arvioitu oikeellisuutta, jossa keskitytään tietoaineiston mahdollisesti sisältämien virheiden, erityisesti systemaattisten virheiden, tunnistamiseen. Oikeellisuuden-laatukriteeri ei välttämättä sovellu tietoaineistoihin, joissa ei ole käytettävissä verrokkiaineistoja tai tiedot ilmoitetaan suoraan tiedonantajan toimesta.

Kaiken kaikkiaan laatukriteerien ja mittariston esittely herätti toivottua kiinnostusta ja tuotti huomattavan määrän kommentteja – ja mittaristo muokkautui huomattavasti pilotoinnin aikana. Osa kommenteista oli toistensa kanssa ristiriitaisiakin. Mitään nyt ehdotettavaa mittaria ei ole kuitenkaan todettu selkeästi turhaksi tai ylimääräiseksi, vaikka haasteita ja erityyppisiin tietoaineistoihin soveltumattomuutta tuotiin esiin. Mittarien sijoittelu laatukriteerien alle voi myös näyttäytyä erilaisena tarkastelijan näkökulman mukaan. On oletettavaa, että palautetta saadaan edelleen myös lausuntokierroksella, joten tulee muistaa, että pilotoinnin tuotos on yhä ehdotus laatukriteerien ja mittariston kokonaisuudeksi.

3.1 Laatukriteerien ja mittariston kehittäminen

Laatukriteerien lähtökohtana oli, että ne pohjaavat ISO 25012 -standardiin, jota käytetään myös muissa maissa tietoaineistojen laadun kuvauksen taustamallina. Kriteerit ovat myös linjassa Euroopan yhteentoimivuusperiaatteen (EIF), FAIR-periaatteiden ja Euroopan tilastojen käytännesääntöjen kanssa. Laatukriteereistä suurin osa on todettu olevan melko lähellä tai lähellä ISO 25012 -standardin vastaaviksi tunnistettuja kriteerejä. Täsmällisyys- ja oikeellisuus-laatukriteerien alkuperä on ehkä enemmän Euroopan tilastojen käytännesääntöjen puolella. Kokonaisuuteen tuotiin mukaan pilotoinnin edetessä myös käytön mahdollistamiseen painottuva käyttöehdot-laatukriteeri, jolla ei ole ISO 25012 -standarditaustaa.

Mittariston rakennetta pohdittiin erityisesti pilotoinnin teemapajassa 13.4. Tuolloin laatukriteerien ja mittariston muodostamaa kokonaisuutta päätettiin kuvata todellisuutta hieman yksinkertaistavalla, mutta helpommin hahmotettavalla, hierarkkisella rakenteella, jossa kukin mittari näyttäytyy yhden

laatukriteerin alla. Nämä mittarit muodostaisivat sitten yleisen mittariston. Samalla vahvistettiin, että näiden lisäksi organisaatioilla voi olla toimialakohtaisia ym. yhteistä mittaristoa täydentäviä mittareita. Työn aikana myös tunnistettiin, että myös mittariston mittarit täydentävät toisiaan ja ovat osin keskenään linkittyneitä.

Hyvät ideat tarvitsevat usein aikaa kypsyä ja idea-aihiotkin on hyvä saada talteen. Pilotoinnissa ideoitu ja kehitetty mittarisammio osoittautui toimivaksi ratkaisuksi. Huhtikuun teemapajassa pohdittiin myös mittarisammion mahdollista roolia pilotoinnin jälkeen. Eniten kannatusta sai ajatus säilyttää mittarisammio ja tarjota sitä tulevaisuudessa kehitettäväksi. Mittarisammio voi toimia paitsi yhteisten laadun mittareiden aiheiden keräämisessä myös täydentävien, osin alakohtaisten, mittarien yhteisenä kokoelmana, josta organisaatiot voivat saada ideoita omien tietoaaineistojensa tiedon laadun täydentävään kuvaukseen. Tällä ajatuksella jatkamme mittarisammion käyttämistä ja tarjoamme mittarisammiota hallintamalliin työtä tukevaksi työkaluksi.

Kehitettävän mittariston ensisijainen tavoite on palvella erilaisia tiedonvaihdon tilanteita ja käyttäjistä puhuttaessa tarkasteltiin ensisijaisesti organisaatioiden ulkopuolisia käyttäjiä. Työn edetessä tämä tiedon käyttäjän (asiakas)näkökulma korostui entisestään. Asiakasnäkökulma oli keskeinen ohjaava tekijä niin sanoituksessa kuin käytännön ratkaisuisakin. Tähän linjaukseen tiivistyi myös pyrkimys selkeään rajanvetoon tiedon laadun arvioinnin ja prosessien laadun välillä.

Organisaatioilla on erilaisia tapoja sanoittaa maailmaa eli samoilla sanoilla voidaan ymmärtää eri asioita. Pilotoinnissa pyrittiin käytännön kautta löytämään myös yhteistä kieltä, jota käytettäisiin kattavasti laatukriteereistä ja mittaristosta puhuttaessa. Mittareita kehitettäessä ja laatukriteereitä yhdessä pohdittaessa käsitteistä keskusteltiin ja yhteinen kieli alkoi vähitellen löytyä. Saadussa palautteessa käytetty käsitteistö koettiin yleisesti hyväksi ja selkeäksi ja olevan selitettävissä. Käytetty terminologia on kuitenkin sopimuksen varainen asia ja siksi on tärkeää, että tarjolla on myös yhteisesti sanoitetut, auki kirjoitetut kuvaukset käsitteille. Kuvausten lisäksi rinnalle kaivattiin myös käsitemallia, joka tekisi näkyväksi käsitteiden väliset yhteydet. Nyt pilotointi tuotti Laatukriteerit ja mittaristo -dokumenttiin liittyvistä termeistä kuvaukset ja siihen liitettävät kuvitukset, joiden pohjalta voidaan rakentaa jatkotyötä. Varsinaista sanastotyötä ei pilotoinnissa siis tehty ja käsittemallinnus tunnistettiin jatkotyötarpeeksi.

Mittareita kertyi lopulta runsaasti, vaikkakin epätasaisesti eri laatukriteereille jakautuen. Palautteessa nousi esille myös toive tuottaa suositukset siitä, mitä mittareita vähintään tulisi käyttää. Laatukriteerit ja mittaristo on tarkoitettu joustavaksi työkaluksi; kaikki kriteerit ja mittarit eivät välttämättä ole merkityksellisiä kaikissa tilanteissa. Vaikka ehdotukseen nostettujen mittareiden yleispätevä priorisointi koettiin hyvin vaikeaksi, tulisi tulevassa ohjeistuksessa kiinnittää huomiota siihen, miten laatukriteerien ja mittariston käyttöönottajia tuetaan omassa tilanteessaan merkityksellisten mittarien tunnistamisessa.

Joidenkin valittujen mittareiden arvo on erityisesti siinä, että ne opastavat tiedon tuottajaa huomaamaan kuvaamistarpeita. Tärkeystään huolimatta tavoitteena oli, että laatukriteerin rooliksi ei jäisi ainoastaan opetusnäkökulman tuominen esille. Tämä linjanveto oli myös yksi peruste Kattavuuden laatukriteerin roolin kasvattamiselle ja Täydellisyys laatukriteerin poistamiselle työn loppuvaiheessa.

Laatukriteerejä on erittäin helppo lisätä, mutta suosituksen julkaisemisen jälkeen poistaminen tulee olemaan vaikeaa. Laatukriteereitä voidaan julkaisemisen jälkeen kirjata jo muuhun julkishallinnon materiaaliin tai lainsäädäntöönkin.

Myös mittareiden kanssa halusimme epävarmoissa tilanteissa edetä varovaisuusperiaatetta noudattaen ja veimme joitakin lupaaviltakin vaikuttavia mittareita takaisin mittarisammioon jatkotarkastelua varten.

Laatukriteerien ja mittariston kehittämistyössä tuli ottaa huomioon niiden soveltuvuus hyvin erilaisten aineistojen tarkasteluun. Matkan verralla laatukriteereitä ja mittareita täsmennettiin ja ohjeistusta lisätiin, jotta ne istuisivat paremmin mm. eri prosessivaiheessa olevien aineistojen arviointiin ja kuvaisivat selkeästi, mille tasolle (tietoaineisto/ominaisuus) kukin mittari kohdentuu.

Lisäksi kirjattiin täsmennystä siltä osin, miten mittareita tulisi soveltaa valmiiksi koostetuille, esim. tilastoksi summatuille tiedoille. Mikäli tarkastelu tehtäisiin kohdeyksiköiden tasolla, tulisi mittareiden arvoiksi osin perustietovaraston arvoja, jotka eivät välttämättä kuvaa summattua tietoa. Siksi olikin tärkeä erottaa tarkastelun taso koostetun aineiston kohdalla koostettuihin yksityiskohtiin. Esimerkiksi yritysaineiston tilaston tapauksessa puuttuvuutta ominaisuustiedoissa tarkastellaan toimialoittain eikä yrityksittäin.

Laatukriteerien ja mittariston hallintamallin kehittäminen käynnistyi pilotoinnin rinnalla loppukeväästä. Pilotoinnista saatuja kokemuksia sekä pilotoinnissa kehitetty idea mittarisammioista tullaan hyödyntämään hallintamallissa. Piloteilta pyydettiin myös kommentteja hallintamalliaihioon pilotoinnin loppuvaiheessa.

3.2 Tehtyjen ratkaisujen tarkastelu laatukriteeriryhmittäin

Lähtötilanteessa kehitetyt laatukriteerit oli ryhmitelty sisältönsä pohjalta neljään ryhmään. Mittareiden alkaessa hahmottua huomattiin, että kriteeriryhmien sanoitus ei ollut asiakasnäkökulmasta tarkasteltuna kovin selkeä. Lisäksi sanoitus toisti osin kriteerien nimiä. Erilaisten kokeilujen jälkeen kriteerien ryhmittely pidettiin alkuperäisessä neljässä mutta näkökulmaa hiottiin asiakaslähtöisemmäksi ja kriteeriryhmien sanoitus muotoiltiin neljäksi kysymykseksi, joihin asiakkaan voisi ajatella etsivän vastauksia tietoa hakiessaan.

Taulukko 1. Laatukriteerien ryhmittelyssä tapahtuneet muutokset.

Alkuperäinen kriteeriryhmä	Uusi muotoilu	Laatukriteerit
<i>Kriteerit, jotka kuvaavat tietoaineiston laajuutta: kattavuus ja täydellisyys</i>	Mitä tieto koskee?	Kattavuus (rinnalla ollut laatukriteeri ”Täydellisyys” poistettiin ja sen mittarit sisällytettiin tähän Kattavuuden laatukriteeriin) Jäljitettävyys (aiemmin 4. ryhmässä)
<i>Kriteerit, jotka kuvaavat tietoaineiston osuvuutta todellisuuteen ja koherenssia: oikeellisuus, tarkkuus, ajantasaisuus ja johdonmukaisuus</i>	Miten tieto kuvaa todellisuutta?	Ajantasaisuus Johdonmukaisuus Oikeellisuus Tarkkuus
<i>Kriteerit, jotka kuvaavat tietoaineiston sisällön merkitystä ja semanttista yhteentoimivuutta: ymmärrettävyys ja suositustenmukaisuus</i>	Miten hyvin tieto on kuvattu?	Suosituksenmukaisuus Ymmärrettävyys

<p><i>Kriteerit, jotka kuvaavat tietoaineiston alkuperää, teknistä saatavuutta ja yhteentoimivuutta: jäljitettävyys ja koneluettavuus</i></p>	<p>Miten tietoa voi käyttää?</p>	<p>Koneluettavuus</p> <p>Täsmällisyys (aiemmin Oikea-aikaisuus)</p> <p>Käyttöoikeus (uusi)</p>
---	----------------------------------	--

3.2.1 Mitä tieto koskee?

Tämän laatukriteeriryhmän kriteereiden ja mittareiden merkitys eri tietoaineistoille tuntui vaihtelevan merkittävästi saadun palautteen perusteella. Esimerkiksi julkaistun tilaston taustalla on oletus, että puutteet on paikattu, jolloin osa kattavuuden mittareista eivät tunnu enää relevanteilta.

Pilotoinnin loppuvaiheessa piloteille toteutetun kyselyn perusteella yksi sekä tuotettavuuden että ymmärrettävyyden kannalta haasteellisimmista laatukriteereistä oli Täydellisyys Kattavuus-laatukriteerin rinnalla. Keskustelujen jälkeen päätettiin poistaa Täydellisyyden laatukriteeri ja liittää sen mittarit Kattavuus-laatukriteerin alle.

Pohdintaa pilotin aikana tässä laatukriteeriryhmässä herätti myös se, että tarkastelua voi tehdä erilaisilla tarkkuustasoilla ja aikaikkunoissa riippuen siitä, mikä kohdeyksikkö on. Ratkaistava on, miten rajata laatutarkastelu ja miten viestiä siitä käyttäjälle. Esimerkiksi uusien syntyvien tietojen osalta kattavuus ja täydellisyys voivat olla hyvällä tasolla, mutta vanhojen tietojen osalta saattaa olla laadun poikkeamia. Tai esimerkiksi tietokantataulukoissa ei yksikkötasoa julkaista, vaan tieto on summattu eri tasoille.

Eri pilotit olivat tottuneet erilaisiin tapoihin raportoida osuuksia joko muodossa A/B tai 1-A/B riippuen tarkastelusta. Vertailtavuuden ja käyttäjänäkökulmasta perustellen päädyttiin kuitenkin ratkaisuun, jossa kunkin mittarin kohdalla tulee olla määritelty yksi vaihtoehto. Tämän laatukriteeriryhmän mittareita kuitenkin yhtenäistettiin tästä näkökulmasta vielä työn loppuvaiheessa. Erityisesti syynä oli terminologian haasteet – täydellisyys sanana voi johtaa harhaan.

Palautteessa kiinnitettiin huomiota myös siihen, että laatukriteereitä ja niiden merkitystä tietoaineistolle tulee tarkastella kokonaisuutena kerätessä tietoa. Esimerkiksi rakenteilla olevassa rekisterissä tiedon tuottaja voi keräysvaiheen validoinnin ja pakollisuuksien määrittelyn avulla vaikuttaa kerättävän tiedon kattavuuteen. Tämä voi kuitenkin näkyä heikennyksenä toisissa mittareissa, jos esim. vastaaminen jää kokonaan, kun jokin ominaisuustieto on pakollinen tieto ja tiedonantajalla ei ole sitä toimittaa.

Alla olevaan taulukkoon on kerätty joitakin huomioita laatukriteereihin liittyvien yksittäisten mittareiden työstämisestä.

Taulukko 2. Kattavuus-laatukriteerin mittarit

Mittari	Huomiot
<p><i>Ajallinen tavoitekattavuus</i></p>	<p>Käyttäjänäkökulmasta tavoitekohdejoukko ei auennut niin laajasti, että olisi pitänyt sisällään ajallisen ja alueellisen kattavuuden ja siksi näille lisättiin erilliset mittarit. Määrittely auttaa käyttäjää arvioimaan, vastaako tietoaineisto käyttäjän tarpeeseen ajallisesti/alueellisesti ja mahdollisesti myös vertaamaan aineistojen tavoitekattavuutta keskenään.</p>

<i>Alueellinen tavoitekattavuus</i>	
<i>Tavoitekohdeyksiköt</i>	
<i>Tavoiteominaisuudet</i>	Lisättiin kuvailtaviin tietoihin myös se, minkä ominaisuuksien tietoja laadukas ilmiön kuvaaminen vaatii.
<i>Puutteelliset kohdeyksiköt</i>	Ehdotettu mittari oli Täydelliset kohdeyksiköt. Täydellisyys sanana aiheuttaa ainakin kahdenlaisia ajatuksia: toisaalta täydellisen virheetön ja toisaalta täydellinen eli ilman puuttuvuutta. Tulimme siihen tulokseen, että virhetulkinnan riski on ilmeinen ja käänsimme tarkastelun puuttuvuuteen.
<i>Puutteelliset ominaisuustiedot</i>	Puutteellisten ominaisuuksien osalta halutaan tarkastella sitä, kuinka kattavasti tietyn ominaisuuden arvoja on saatavilla. Tämän mittarin kuvausta täsmennettiin, jotta se ymmärrettäisiin tavoitellusti eikä samaksi kuin puutteelliset kohdeyksiköt -mittari.
<i>Puuttuvat kohdeyksiköt</i>	
<i>Ylimääräiset kohdeyksiköt</i>	Tiedon hyödyntäjän on hyvä olla tietoinen myös yliveitosta, esim. samalla rakennuksella voi olla useampi tunnus.

Taulukko 3. Jäljitettävyyss-laatuksiteerin mittarit.

Mittari	Huomiot
<i>Muutosten hallinta</i>	
<i>Tiedon elinkaari</i>	Tiedon elinkaaren määrittely ja kuvaus on tärkeä osa tiedon kuvaamista ja tiedon käytettävyyden informaatiota. Mittari lisättiin korostamaan tätä näkökulmaa.
<i>Tietolähde</i>	

3.2.2 Miten tieto kuvaa todellisuutta?

Ajantasaisuuden mittarit haluttiin nostaa tähän, jotta ovat helposti löydettävissä kuvailutiedoista. Ajantasaisuuden laatuksiteeri ylsi piloteilta saaduista arvioista parhaimpien joukkoon sekä tuotettavuuden että ymmärrettävyyden osalta. Ajantasaisuuden laatuksiteerin mittarit ovat päivämääriä kertovia mittareita, joiden tarkoitus on palvella tiedon laadun tarkastelua useamman eri tulokulman kautta. Kaikki mittarit eivät välttämättä sovellu kaikille tietoaaineistoille, mutta yhdessä ne muodostavat kokonaisuuden, josta jokainen löytää omalle aineistolle sopivan vaihtoehdon.

Oikeellisuuden laatuksiteeri sai myös piloteilta yhden parhaimmista arvioista sekä tuotettavuuden että ymmärrettävyyden osalta. Oikeellisuuden kanssa kipuiliin pitkin pilotointiprosessia, että mistä tunnistetaan virheet, jos käytettävissä ei ole vertailuaineistoa: ”Puuttuvuus on suhteellisen helppo selvittää, mutta olemassa olevan tiedon oikeellisuus on eri asia.”

Toisaalta kaikissa tietoaaineistoissa virheitä ei voida korjata, vaikka niitä olisi, koska tietoaaineiston arvot perustuvat ilmoitettuihin tietoihin. Laatuksiteeri mittareineen haluttiin kuitenkin pitää mukana, koska toisissa tietoaaineistoissa

nimenomaan mitataan tai arvioidaan esimerkiksi tietoaineiston virheellisten arvojen osuutta. Mukaan tuodun, menetelmällisesti tuotettujen arvojen mittarin toivottiin parantavan laatukriteerin käytettävyyttä.

Johdonmukaisuuden laatukriteerille kaivattiin lisää mittareita. Pelkkä loogisuusehtojen käyttö ei välttämättä kerro tiedon laadusta riittävästi, koska loogisuusehto on sekin, että tarkastellaan aineisto dublikaattien varalta. Mittarin kuvauksessa kannustetaan kuvaamaan käytettyjä loogisuusehtoja siten, että tiedon käyttäjä saa kuvan siitä, mitkä mahdolliset virheet tietoaineistosta on jo tunnistettu. Toisaalta taas kaikille ominaisuuksille ei ole sellaisia loogisuusehtoja, joita voisi tarkastella, mutta se ei välttämättä tarkoita, että ominaisuuden laatu olisi huono. Mittarisammiossa löytyy joitakin ehdotuksia johdonmukaisuuden laatukriteerin täydentämiseksi. Esimerkiksi tarkastussääntöjen käytön tapauksessa tulisi kuvata tarkemmin siitä seuraavia lisätarkastuksia.

Johdonmukaisuuden osalta todettiin myös ilmeisiä liittymäkohtia moniin muihin laatukriteereihin:

- jos tieto on loogisuustarkastettu, milloin tarkastus on tehty (ajantasaisuus),
- jos tiedolle voi määrittää vaihteluvälin tai muun hajontaluvun, mikä se on (tarkkuus)
- mikä tiedon alkuperäinen tietolähde on (jäljitettävyys).

Ehkä tämä on myös osasy sille, miksi johdonmukaisuuden mittareiden löytämisen kanssa oli pilotoinnissa haasteita.

Tarkkuuden laatukriteeri koettiin pilottien loppuarvioinnissa ymmärrettäväksi mutta keskimääräistä haasteellisemmaksi tuottaa. Laatukriteerin mittareita kommentoitiin kovin tilastotieteellisiksi ja siksi vieraiksi suurelle yleisölle. Tarkkuus sinällään onkin hyvin vahvasti tilastotieteellistä näkökulmaa tuova laatukriteeri.

Taulukko 4. Ajantasaisuus-laatukriteerin mittarit.

Mittari	Huomiot
<i>Luontiajankohta</i>	
<i>Muutosajankohta</i>	
<i>Tiedon muokkaaminen päättynyt</i>	Mittari tuotiin mukaan siksi, että tiedon käyttäjällä on mahdollisuus erottaa tietoaineisto, joka edelleen päivittyy, tietoaineistosta, jonka korjaaminen on loppunut.
<i>Tarkistusajankohta</i>	
<i>Viiteajankohta</i>	

Taulukko 5. Johdonmukaisuus-laatukriteerin mittarit.

Mittari	Huomiot
<i>Tieto loogisuustarkistettu</i>	

Taulukko 6. Oikeellisuus-laatukriteerin mittarit.

Mittari	Huomiot
<i>Menetelmällisesti tuotetut arvot</i>	Menetelmällisesti tuotettujen arvojen osuudella haetaan lisätietoa siitä, miten paljon tietoaineisto sisältää laskennallisesti tuotettua tietoa. Tämä on erityisen tärkeä tieto silloin, jos ominaisuutta ollaan käyttämässä estimoinnissa.
<i>Virheelliset ominaisuusarvot</i>	Tämä mittari koettiin hankalaksi mitata silloin, kun tiedon tuottaja näkee, että virheelliset tiedot on korjattu aineistosta.
<i>Väärinluokittelu</i>	Ilmeiset väärinluokittelut, esim. postinumero ja postitoimipaikka osoitteessa eivät vastaa toisiaan, on helppo käsitellä. Muilta osin voi olla vaikea tietää väärinluokittelusta erityisesti, jos vertailuaineistoja ei ole käytettävissä.

Taulukko 7. Tarkkuus-laatukriteerin mittarit.

Mittari	Huomiot
<i>Hajonta</i>	Hajontatunnusluvut ovat tiedon asteikosta riippuen yleensä vaihteluväli tai keskihajonta. Mittari on koettu haastavaksi tilastotieteellisen sanaston takia.
<i>Poikkeavat havainnot</i>	Tämä mittari pohditutti paljon, mm. ominaisuuden samaa erikoiselta näyttävä arvo voi olla virheellinen tai sitten poikkeava arvo, joka on epätyypillinen, mutta silti ihan oikea. Tässä käytetystä ”Outlier”-sanasta luovuttiin palautteen perusteella.

3.2.3 Miten hyvin tieto on kuvattu?

Pilotoinnin loppuvaiheessa piloteille toteutetun kyselyn perusteella Suositustenmukaisuus tunnistettiin sekä tuotettavuuden että ymmärrettävyyden osalta yhdeksi haasteellisimmista laatukriteereistä. Suositustenmukaisuuden kohdalla hankalaksi nähtiin erityisesti se, miten määritellä olennaiset standardit, säädökset ja käytänteet. Kuka pystyy arvioimaan, onko varmasti noudatettu näistä merkityksellisimpiä? Lisäksi pohdittiin paljon sitä, että tekeekö pitkä lista säädöksiä ja standardeja tiedosta laadukkaampaa ja voiko olla niin, että silti joku keskeinen standardi jää ottamatta huomioon. Alkuperäisen enemmän noudattamisen osuuksiin tähänneen mittarin sijaan siirryttiinkin siihen, että annetaan arvio noudattamisesta ja huolehditaan siitä, että noudatettavat standardit on myös kuvattu.

Suosituksenmukaisuus-laatukriteerin yhteydessä nostettiin esiin myös huoli siitä, että noudatetaanko yhteisiä käytänteitä ja standardeja, jos vaihtoehtoja on useita. Vaikka kaksi tiedon tuottajaa molemmat noudattaisivat hyvin standardeja, voiko olla tilanne, etteivät tiedot kuitenkaan ole yhteismitallisia?

Ymmärrettävyyden osalta keskustelussa korostui se, että monet mittareista sisältävät tietoa, joka joka tapauksessa kuuluu kuvata metatiedoissa. Näiden mittareiden pitämistä mittaristossa puolustetaan sillä, että halutaan korostaa keskeisiä näkökulmia, joita laadukkaam tiedon osalta tulee olla kuvattuna.

Taulukko 8. Suositustenmukaisuus-laatukriteerin mittarit.

Mittari	Huomiot
<i>Standardienmukaisuus huomioitu</i>	Koettiin haastavaksi mm. koska ei tiedetä, onko kaikki merkitykselliset standardit yms. tiedossa ja toisaalta, ovatko asiakkaan näkökulmasta samat oleellisia. Kysyttiin myös, miten pidetään huoli siitä, että eri ekosysteemeissä käytetään samoja standardeja tietoaineistojen pohjalla. Tarvitaanko esimerkiksi kansallisia suosituksia?
<i>Käytetyt standardit</i>	

Taulukko 9. Ymmärrettävyys-laatukriteerin mittarit.

Mittari	Huomiot
<i>Aineistokuvaus</i>	Ymmärrettävyyden mittareista aineistokuvausten tärkeys korostui palautteessa.
<i>Käsitteiden määritelmät</i>	Pidettiin palautteessa tärkeänä ja nostettiin takaisin mittaririvistöön.
<i>Ominaisuuden tietokuvaukset</i>	Katsottiin, että on tärkeää, että tuodaan näkyville niitä näkökulmia, joita laadukasaineistokuvaus pitää sisällään. Näistä yksi keskeinen ovat ominaisuuksien kuvaukset ja koodistojen saatavuus.
<i>Ymmärrettävyyden asiakaspalautte</i>	<p>Asiakaspalautteeseen liittyvät mittarit pohdituttivat pilotoinnin aikana.</p> <p>Asiakaspalautteeseen liittyvästä mittarista nousi esille kahdenlaista näkökulmaa: Toisaalta pohdittiin asiakaspalautteen laajentamista myös muihin laadun näkökulmiin ja toisaalta kysyttiin mm. miten hyvin ne lopulta kuvaavat laatua, esim. mikäli palautteen lukumäärää lasketaan, niin onko hyvä vai huono, jos ei saa palautetta tai jos palautetta tulee paljon, niin ovatko asiakkaat aktiivisia vai onko tiedon laadussa parantamista.</p> <p>Asiakaspalautteen mittarin osalta kyseenalaistettiin myös sitä, tuleeko kukaan vastaamaan siihen ei. Organisaatiot sanovat varmasti, että palautetta saa antaa, mutta on silti eri asia, otetaanko sitä huomioon. Kuitenkin asiakaskyselyiden teettäminen katsottiin resurssi-intensiiviseksi toiminnaksi, jota ei tässä vaiheessa haluttu tuoda mittaristoon mukaan.</p> <p>Organisaatiot eivät myöskään kieltäydy ottamasta vastaa asiakaspalautetta mutta toisaalta palautteeseen reagoitiin vaikuttavat monet tekijät mm. resurssit ja lakisääteiset tehtävät.</p>

3.2.4 Miten tietoa voi käyttää?

Oikea-aikaisuuden nimi vaihdettiin täsmällisyydeksi, koska mittariksi tuotiin rinnalle päivitystiheys. Päivitystiheyden osalta todettiin, että on tärkeää, että

kerrotaan paitsi, miten useasti päivitetään, myös kuinka paljon arvot päivityksessä muuttuvat.

Piloteissa nousi asiakasnäkökulmasta tarve tiedon saatavuutta kuvaavalle laatukriteerille. Saatavuus terminä oli kuitenkin jo vakiintuneessa käytössä tietoturvanäkökulmasta. Päädyttiin ehdottamaan uutta Käyttöoikeudet nimistä laatukriteeriä. Hanke tähtää hyödyntämiseen ja avaamiseen ja siksi on syytä korostaa sitä, miten tiedon käyttäjän on mahdollista saada aineisto käyttöönsä. Käytölle on usein rajoitteita tietosuojaan ja tiedonantajan informoinnin kautta, joten myös tieto siitä minkälaiseen tarkoitukseen tietoaineistoa voi käyttää on tärkeä.

Palveluun liittyvät asiat todettiin yhteisesti, että jäävät laatukriteerien ulkopuolelle. Tässä tunnistettiin kuitenkin rajanvetokohtia. Palvelu ymmärretään monin eri tavoin ja pohdittiin, että menevätkö jotkin mittarit palveluiden puolelle. Esimerkiksi siitä kuuluuko tieto siitä, onko tietoaineisto saatavilla, tietoaineiston ominaisuuksiin vai palvelun ominaisuuksiin, käytiin pitkää keskustelua. Tässä kohtaa mittarit siirrettiin mittarisammioon jatkopohdintoja odottamaan. Maksullisuus / maksuttomuus jätettiin tietoisesti pois mittaristosta, koska se nähtiin selkeästi palveluun liittyväksi asiaksi. Tietosuojanäkökulma (GDPR) nostettiin Käyttöoikeus-laatukriteeriin ja sisällytettiin sen alaisiin mittareihin.

Koneluettavuuden osalta keskeisimpänä tietona nähtiin tietoaineiston rakenteen kuvaus ja kohdeyksiköiden pysyvät tunnisteet. Muitakin mittareita voitaisiin tähän laatukriteeriin lisätä, mutta tässä kohtaa vedettiin rajaksi hyvin perustasolla koneluettavuutta kuvaavat mittarit. Koneluettavuuden osalta asiakasnäkökulma on myös keskeinen, koska tiedon tuottajan ajatus voi erota paljonkin asiakkaan näkökulmasta.

Taulukko 10. Koneluettavuus-laatukriteerin mittarit.

Mittari	Huomiot
<i>Kohdeyksikön pysyvä tunniste</i>	Lisättiin vielä loppuvaiheessa. Yhdisteltävyys edellyttää, että kohdeyksiköllä on pysyvä tunniste.
<i>Koneluettavuuden asiakaspalautte</i>	
<i>Tietoaineiston tietomalli</i>	Tietomallin putkahtamista koneluettavuuden kylkeen hieman ihmeteltiin ja koettiin sen olevan tärkeä osa ymmärrettävyyttä. Tässä ihmettelystä voi osasyynä olla, että tietomalli voidaan tulkita sekä käsitetietomalliksi että skeemaksi. ... En oo nyt varma näistä termeistä, mutta siis on se metatietomalli ja sitten se rakenteisen tiedon tietomalli, mikä tää jälkimmäinen sitten on nimeltään? Kokonaisuudesta nostettiin myös keskeinen trio: tietomallit, johdonmukaisuus ja ymmärrettävyys, jonka koettiin kokonaisuutena kantavan, kun taas muut laatukriteerit ryhmittyvät joko info-/metatietoihin tai variaatioiden tarkasteluun.

Taulukko 11. Käyttöoikeudet-laatukriteerin mittarit.

Mittari	Huomiot
<i>Käyttöoikeus</i>	Mittarin osalta kuvataan rajoituksia, jotka liittyvät tietoaineiston saamiseen käyttöön. Tässä rajoittavana tekijänä

	erityisesti yksityiskohtaisen tiedon saamiselle voi olla tietosuojaja.
<i>Käytön rajoitukset</i>	Haluttiin korostaa erityisesti avoimen datan käytön rajoitteita lisenssien kautta.

Taulukko 12. Täsmällisyys-laatukriteerin mittarit.

Mittari	Huomiot
<i>Määräpäivien noudattaminen</i>	
<i>Päivityksessä muuttuneet ominaisuutiedot</i>	Pelkkä päivitystiheys ei välttämättä kerro kuinka olennaista tietojen päivittäminen on – vaikka tietoaineistoa päivitetäisiin usein, voi tietojen muutokset olla minimaalisia. Tällä mittarilla haettiin lisätietoa siihen, kannattaako esimerkiksi jäädä odottamaan seuraavaa tietoaineiston versiota vai onko jo saatavilla oleva riittävän laadukas omaan käyttötarkoitukseen.
<i>Päivitystiheys</i>	

4 Pilotoinnin organisointi ja työskentelytavat

Pilotoinnin tehtävänä oli toteuttaa useampi pilotti tiedon laatukriteerien testaamiseksi ja kriteereihin liitettävän mittariston kehittämiseksi. Pilotit vaihtelivat laajuudeltaan pilotointikohteen rajauksesta ja tarkempaan tarkasteluun ottamien kriteerien määrästä riippuen. Kunkin pilottiin toivottiin kuitenkin arvioivan kehitettävää mittaristoa myös kokonaisuutena.

Pilotointi toteutettiin kahdessa vaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa työn keskiössä oli tuottaa ensimmäinen hahmotelma mittaristosta. Työssä kerättiin laaja joukko mittariehdotuksia mittarisammioon. Lähteinä käytettiin ensimmäisen vaiheen pilottien omaa osaamista ja kokemusta, standardeja ja kansainvälisiä lähteitä.

Pilotoinnin toisessa vaiheessa testattiin laatukriteereitä sekä kehitettiin edelleen mittaristoa. Työskentely jakaantui varsinaisiin pilotteihin, pilotoinnin koordinointiin ja yhteiseen työskentelyyn. Toinen vaihe päättyi 8.6. järjestettyyn teemapajaan ja sen ympärille ajoittuneeseen laatukriteerit ja mittariston kuvaavan dokumentin kommentointiin. Pilotit yhdessä laajan projektiryhmän kanssa arvioivat tuotettua laatukriteerien ja mittariston ehdotusta ja sen kypsyyttä. Saadun palautteen pohjalta tehtiin vielä muutoksia ja tarkennuksia ehdotukseen ennen kuin pilotointi luovutti tuotoksen hankkeelle eteenpäin työstettäväksi.

Pilotit arvioivat ja kehittivät laatukriteereitä ja mittaristoa tarkastellen niiden rakennetta ja soveltuvuutta omaa pilottikohdettaan vasten ja ehdottaen tarvittaessa mittaristoon uusia mittareita tai olemassa olevien muokkaamista. Pilotoinnin aikana tuotettiin useita väliversioita mittaristosta pilottien tulosten, keskustelujen ja saadun muun palautteen pohjalta. Pilotit kommentoivat myös näitä väliversioita. Yhteisiin keskusteluhetkiin pyrittiin nostamaan haastaviksi koettuja tai erilaisia näkemyksiä herättäviä aiheita.

Tavoitteena oli koko ajan ylläpitää kaikille yhteistä näkymää työhön. Työvälineinä käytettiin ensisijaisesti Exceliä, Wordia ja Mentimeter -interaktiivista esitysokalua. Tiedostot olivat pilottien ja laajan projektiryhmän saatavilla ja työstettävissä Pilotoinnin Teams-kanavalla. Pilottien tuloksia ja

kommentteja kerättiin mittarisammio- ja mittaristotaulukoihin (Excel). Loppuvaiheessa siirryttiin kuvaamaan kokonaisuutta Word-dokumenttiin, jota pilotit pystyivät kommentoimaan suoraan dokumenttiin ja työn loppuvaiheessa myös Mentimeter-kyselyn avulla. Samoin työpajat ja tapaamiset tuottivat paljon tietoa pilottien kokemuksista ja näkemyksistä koordinoitiryhmälle.

Ensimmäisen vaiheen pilotit:

- Tilastokeskus: YTY-yritystietojärjestelmä
- Maanmittauslaitos: kansallinen maastotietokanta
- Verol: kiinteistöverorekisteri

Toisen vaiheen pilotit

- Tilastokeskus: YTY-yritystietojärjestelmä (jatko)
- Tilastokeskus: avoimen datan pilotti (YTY stat.fi-palvelussa)
- Maanmittauslaitos: kansallinen maastotietokanta (jatko)
- Maanmittauslaitos: huoneistotietojärjestelmä
- Verol: kiinteistöverorekisteri (jatko)
- Tulli: avoimen datan aineisto, ulkomaankauppa
- Luonnonvarakeskus: FADN-aineisto
- Valtiokonttori: valtion yhteisten tietojen tietomääritykset

Käytännön työskentely oli kokeilevaa ja iteroivaa (Kuva 1). Matkan varrella opittiin jatkuvasti lisää ja tarkennettiin suunnitelmia sekä työskentelymenetelmiä tarpeen mukaan. Mittaristo, sen sisältö ja rakenne muotoutuivat työn aikana samoin kuin laatukriteerit hioutuivat käytyjen keskustelujen ja saadun palautteen myötä.

Keskustelua ja muuta viestintää edistettiin ensimmäisessä vaiheessa järjestetyillä viikkotapaamisilla ja -viesteillä (molempia kolme kertaa) sekä toisessa vaiheessa ns. pilottipicnicillä (5 kertaa) ja uutiskirjeillä (6 viestiä). Lisäksi laatukriteerien ja mittareiden kanssa työskentelyyn tarjottiin tukea erillisillä kyselytunneilla (2 kertaa). Yhteiset tapaamiset olivat myös tärkeitä tilaisuuksia saada vertaistukea ja tietoa muiden organisaatioiden näkökulmista. Pilotoinnin työ- ja teemapajoja järjestettiin viisi kertaa:

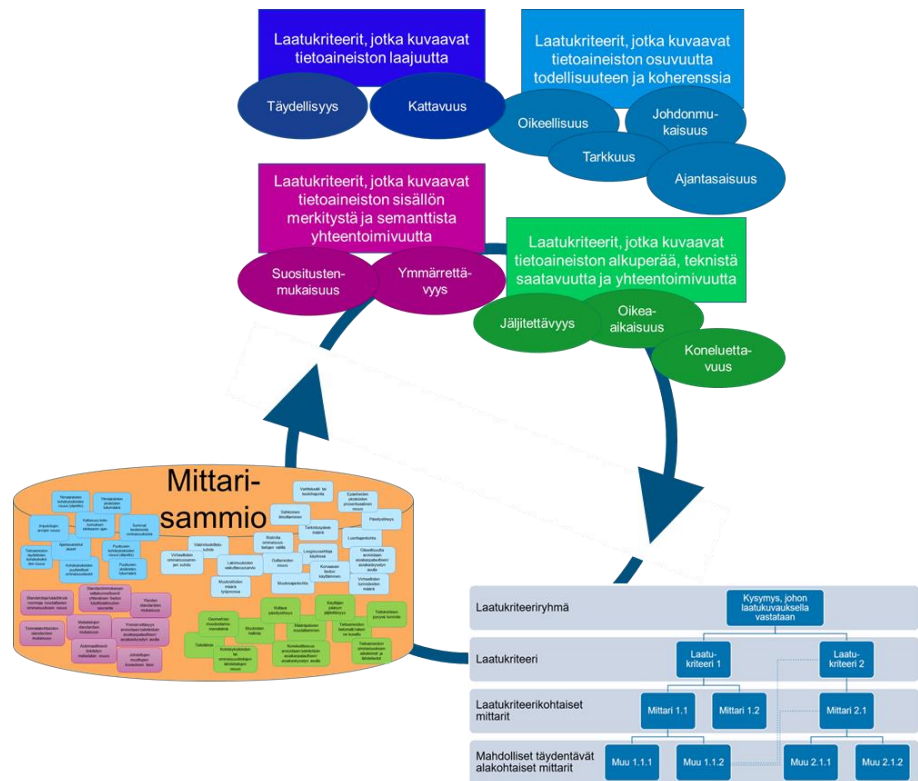
16.2. pilotoinnin suunnittelu

18.2. mittarikehitys

18.3. siirtyminen ensimmäisestä pilotointivaiheen toiseen, ensimmäinen mittaristohahmotelma

13.4. mittariston työstäminen (vain pilotit)

8.6. yhteinen ymmärrys laatukriteereistä ja mittaristosta sekä ehdotuksen kypsytyksen arviointi

Kuva 1. Pilotoinnin työskentely oli iteroivaa. Lähtökohtana oli aiemmin kehitetyt laatukriteerit, joille hahmoteltiin mittaristoa mittarisammiota täyttämällä ja sieltä ammentamalla. Samalla hiottiin koko kehikon rakennetta.

Pilotoinnin koordinointi laati pilotointisuunnitelman sekä pilotoinnin ja sen etenemisen esittelyt. Koordinointi vastasi myös tavoitteiden ja tehtävien kuvaamisesta ja rajauksesta. Koordinointi toimi mittareiden pääsuunnittelijana vastaten mm. työstettävän mittarisammion ja kehitettävän mittariston rakenteen kehittamisestä ja sisällön moderoinnista piloteilta saadun palautteen pohjalta. Koordinointi viesti ja keskusteli säännöllisesti pilottien kanssa ja koosti havaintoja ja pohdintoja yhteen. Koordinointi myös tuotti pilottien käyttöön tiedon laatukehikon ja laatukriteerien esittelymateriaalin. Koordinoinnilla pystyi myös pyytämään projektin, pilotoinnin ja/tai mittariryhmän esittelyä pilotoivalle tai pilotointia pohtivalle organisaatiolle. Näitä esittelyjä toteutettiin kahdessa organisaatiossa.

Pilotoinnin ajankohtaisista aiheista keskusteltiin viikoittain ydinprojektiryhmän kokousten yhteydessä. Lisäksi 4.5. koordinoinnista vastaava ydinprojektiryhmä järjesti sisäisen työpajan tuotettavan laatukriteerit ja mittaristo -dokumentin rakenteen suunnittelua varten.

Koordinoinnista vastanneen ydinprojektiryhmään kuului

- Mervi Haakana (koordinaattori)
- Janika Tarkoma (mittariston pääsuunnittelija, 2. vaihe)
- Noora Seppä (mittariston pääsuunnittelija, 1. vaihe)
- Essi Kaukonen (laatukriteerit, hankkeen projektipäällikkö)
- Jarmo Ranki (mittariston kehittäminen ja webropol)
- Jennika Leino (mittareiden kv. benchmarkkaus, arkkitehtuuriyhteyksien arviointi, Mentimeter)
- Jari Nieminen (asiantuntijakommentointi, suunnittelu ja käyttöönoton arviointi)

- Jari Kosonen (mittariston kehittäminen)

Laajaan projektiryhmään eli TIHA TP3 hankeryhmään kuuluu henkilöitä kymmenestä organisaatiosta

- Tilastokeskus
- Digi- ja väestötietovirasto
- Kela
- Maanmittauslaitos
- Opetushallitus
- Patentti- ja rekisterihallitus
- Tulli
- Työterveyslaitos
- Valtiokonttori
- Verohallinto

Pilotoinnin ohjaus toteutui Tiedon laatukehikko -hankkeen kautta hankeryhmän viikoittaisissa kokouksissa. Yhteyshenkilönä pilotoinnin ja hankeohjauksen välillä toimii projektipäällikkö Essi Kaukonen.

5 Pilotoinnin onnistumiset ja haasteet

Pilotteihin osallistuneiden panos oli työssä merkittävä. Kaiken kaikkiaan pilointi herätti toivottua kiinnostusta ja työhön osallistui yhteensä kahdeksan pilottia kuudesta organisaatiosta. Pilotoinnin aikana käytiin lukuisia keskusteluja ja tuotettiin huomattava määrä palautetta. Pilotit tarjosivat oivan ikkunan siihen, miltä laadun tarkastelu näyttää eri organisaatioiden tietoaaineistojen näkökulmasta.

Pilotit arvioivat mittareita ja laatukriteereitä omaa tietoaaineistoaan vasten, mikä oli erityisen arvokasta tällaisen käytännönläheisen yhteisen kokonaisuuden kehittämisessä. Laatukriteerien ja mittariston tarkasteleminen eri näkökulmista tuotti ristiriitaisiakin näkemyksiä, mikä haastoi yhteisten laatukriteerien ja mittareiden rakenneteen ja sisällön suunnittelua. Tämän voisi odottaa näkyvän myönteisesti mittareiden käyttöönottovaiheessa.

Varsinaiset pilotit toteutettiin organisaatioissa muun työn ohessa muutaman kuukauden ajanjaksolla. Onnistumisen tueksi pilotoinnin ohjeistuksessa ja viestinnässä kiinnitettiin erityistä huomiota selkeyteen ja säännöllisyyteen, missä onnistuttiin varsin hyvin - samoin kuin koko pilotoinnin ja sen tuotosten aikataulussa pysymiseen. Pilotteihin osallistui myös henkilöitä, jotka eivät olleet olleet mukana hankkeen aiemmassa työssä, esim. määrittelemässä laatukriteereitä, mutta myös heidän osallistumisensa oli aktiivista.

Pilotoinnin aikataulu ja resurssit olivat todella tiukat. Tavoitetasoa rajasi käytettävissä oleva aika ja resurssit ja työssä kehitettiin ehdotus mittaristoksi, jonka täydellisyys ja kypsyytaso kehittyvät ajan myötä. Tämä perusajatus kantoi työskentelyssä varsin hyvin ja onnistuimme tuottamaan kokonaisuuden, joka ei toki ole täydellinen, mutta johon oltiin varsin tyytyväisiä.

Ydinprojektiryhmä panosti pilotoinnin koordinointiin ja työn fokus tuntui säilyvän varsin hyvin koko kevään ajan. Kokonaisuutena työn organisoinnin koettiin onnistuneen melko hyvin. Kesken pilotoinnin vaihtui koordinoitiryhmässä aivan keskeisin tekijä, mittariston pääsuunnittelija. Vaihdoksen yli päästiin kuitenkin hyvin ja uusi tekijä otti haastavan kokonaisuuden nopeasti haltuun.

Kehitettävääkin jäi: Palautetta tuli ilahduttavan paljon ja monia kanavia pitkin, mutta dialogin toimivuuteen palautteen antajien kanssa tulee jatkossa kiinnittää vielä enemmän huomiota, mm. miten tieto siitä, miten palautteeseen on reagoitu, samoin kuin perustelut palautteen huomioimiselle tai huomiotta jättämiselle välittyisivät kommentoijille.

Lisäksi, koska pilotointia tehtiin oman toimen ohella, oli toisen vaiheen piloteille varattu useita kommentointimahdollisuuksia siten, että kehittämistyötä voitiin kuitenkin tehdä pysähtymättä, iteroiden. Ratkaisu tuntui toimivalta, mutta siitä, että ihan jokaiseen tapahtumaan ei pilottien ollut välttämätöntä reagoida ja silti olla mukana työssä, olisi voinut viestiä vielä selkeämmin. Sama koski mittaristoehdotuksen Excel-pohjaa, jonka massiivisuudesta saatiin piloteilta palautetta.

Pilotoinnin aikana koettiin koronapandemian kolmas aalto. Etätyöskentely onnistui kuitenkin varsin mallikkaasti ja myös etänä järjestetyissä työpajoissa syntyi aktiivista keskustelua ja saatiin hyvin kerättyä osallistujien näkemyksiä ja kokemuksia. Mentimeter-työkalu osoittautui toimivaksi vuorovaikutustyökaluksi. Muitakin alustoja voisi kokeilla jatkossa. Haasteena etätyöskentelyssä oli se, että ”hihasta vetäminen”, kun olisi ollut kysyttävää, ei ollut niin helppoa.

Työ eteni pitkälti pilotointisuunnitelman mukaisesti. Joitakin muutoksia kuitenkin oli: Suunnitelmissa ollut keskeisten sidosryhmien kuvaaminen ja laatukriteerien merkityksen tunnistaminen eri sidosryhmille typistyi ja kääntyi pohdinnaksi siitä, miten pilotit voisivat huomioida tiedon käyttäjää mittariston testaamisessa. Kuitenkin ratkaisujen pohdinta tiedon käyttäjän näkökulmasta korostui työn edetessä.

Pilotit esittäytyivät työskentelyn alkuvaiheessa teema- ja työpajoissa. Suunnitellut, tarkemmat kuvaukset piloteista jäivät kuitenkin tekemättä. Lisäksi vain harva pilotti ehti ymmärrettävästi ns. ajaa dataa mittareiden läpi edes osittain, joten nyt tuotettu ehdotus testataan tästä näkökulmasta vielä syksyllä 2021 toteutettavassa pilotissa.

Pilotoinnissa kehitettiin hyvin käytännönläheisiä mittareita. Standardityöhön olisi kuitenkin hyvä peilata myös matkan varrella. Tätä ehdittiin tekemään hieman, mutta jatkotyössä tämäkin näkökulma kannattaisi pitää mielessä. Tuotettujen laatukriteerien ja mittareiden suhde olemassa oleviin standardeihin (mittarin lähde) toivottiin myös selkeästi näkyviin. Mittareiden kuvaukseen kuuluu myös lähde, mutta kaikkia ei ehditty vielä käydä läpi dokumentin puhtaaksikirjoitusvaiheessa, joten mittareiden lähteet lisätään Laatukriteerit ja mittaristo -ehdotukseen myöhemmin.

Työkaluista valikoituivat toimivimmat: Sähköposti koettiin varmimmaksi ja selkeimmäksi kanavaksi tavoittaa osallistujat. Samoin keskustelutilaisuudet ja pilottipicnicit koettiin hyödyllisiksi. Teams-kanavalla välitetyt uutisviestit ja chatti tavoittivat hyvin vaihtelevasti koordinointiorganisaation ulkopuoliset tahot ja sen käyttö jäikin hyvin vähäiseksi. Piloteilla oli muutenkin ongelmia Teamsin kanssa. Koettiin, että aineistojen parempi saatavuus olisi helpottanut erityisesti koordinointiorganisaation ulkopuolisten tahojen osallistumista työhön. Yhteistyöalustojen hyvänä puolena on työskentelyn läpinäkyvyys. Kaikki materiaali on löydettävissä Teamsin kautta. Valitettavasti alusta ei ollut vielä riittävän kypsä tällaiseen työskentelyyn ongelmitta.

6 Jatkotoimet

Kevään Laatuksiteerien pilotointi päättyi 30.6.2021. Syksyllä jatketaan laatuksiteerien ja mittariston hiomista Tiedon laadun kuvauksen pilotoinnista sekä lausuntokierrokselta saatavan palautteen pohjalta. Tavoitteena on, että laatuksiteereistä julkaistaan suositus vuoden 2021 loppuun mennessä.